

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΑΠΟΔΟΣΗ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΗΣ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ*

1. Εισαγωγή

Η απόδοση επιστημονικής ορολογίας στην Ελληνική αποτελεί μόνιμο πρόβλημα για την επιστήμη. Ακόμη και το γεγονός ότι η ελληνική γλώσσα αποτελεί συχνά την πηγή των όρων που δημιουργούνται σε άλλες γλώσσες δεν είναι πάντοτε αρκετό για να λύσει το πρόβλημα, δεδομένου ότι συχνά οι ελληνικές ρίζες χρησιμοποιούνται με διαφορετική σημασία απ' ό,τι στην Ελληνική και, ακόμη περισσότερο, ότι συχνά χρησιμοποιούνται σε αντιπαράθεση με όρους που προέρχονται από τη Λατινική, οι οποίοι στην Ελληνική δεν μπορούν να αποδοθούν παρά με τον ελληνικό όρο προς τον οποίο αντιπαρά τίθενται (βλ. π.χ. τους όρους *acoustic phonetics* - *auditory phonetics*). Στις περιπτώσεις αυτές οι δύο όροι χρησιμοποιούνται για να αποδόσουν λεπτές αλλά σημαντικές διακρίσεις -στο παράδειγμα που αναφέρθηκε η διάκριση μεταξύ του κλάδου της φωνητικής που μελετά τον τρόπο μετάδοσης του ηχητικού μηνύματος και εκείνου που μελετά τον τρόπο με τον οποίο το αντιλαμβάνεται ο δέκτης. Στην περίπτωση αυτή οι Έλληνες γλωσσολόγοι στάθηκαν πολύ εύστοχοι: διατήρησαν το *ακουστική* για το *acoustic* και υιοθέτησαν το *ακροαματική* για το *auditory*. Στόχος του άρθρου αυτού είναι να προτείνει λύσεις σε προβλήματα τέτοιου τύπου που ταλανίζουν για πολλά χρόνια τους μελετητές.

Η προσπάθεια αυτή βασίζεται στην πεποίθηση ότι η υπόθεση της ορολογίας δεν είναι ούτε επιφανειακή ούτε απλώς βοηθητική, όπως συχνά πιστεύεται. Η επιτυχημένη ορολογία προσφέρει ουσιαστικά στην επιστήμη, κάνοντάς την προσιτή τόσο στους νέους ερευνητές όσο και στους ερευνητές που προέρχονται από άλλους κλάδους και εμποδίζοντας παρανοήσεις που μπορούν να αποβούν ανασταλτικές. Στο χώρο της Γλωσσολογίας πολύ καλό παράδειγμα της βλάβης που μπορεί να προκαλέσει ένας όχι πολύ επιτυχημένος όρος είναι η περίπτωση

* Η επιλογή του θέματος έγινε με στόχο να τιμηθεί μία πλευρά της προσφοράς του Παναγιώτη Κοντού που δεν προβάλλεται συχνά, αλλά είναι εξίσου σημαντική με τις υπόλοιπες: η συμβολή του στη δημιουργία και την τυποποίηση ορολογίας.

του κλάδου της λεγόμενης "Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας"- η εντύπωση που δημιουργεί, ότι δηλαδή πρόκειται για εφαρμογή της θεωρίας σε συγκεκριμένα φαινόμενα, οδηγεί όχι μόνο σε παρανόηση του περιεχομένου του ίδιου του κλάδου, ο οποίος έχει αναπτύξει πολλές δικές του θεωρίες σχετικά με το αντικείμενό του (τη χρήση της γλωσσολογίας για την αντιμετώπιση πρακτικών-κοινωνικών προβλημάτων, όπως η διδασκαλία της γλώσσας, η λογοθεραπεία, θέματα γλωσσικής πολιτικής κ.λ.π.) αλλά και του κλάδου της "Θεωρητικής Γλωσσολογίας", ο οποίος δεν περιορίζεται στη διατύπωση θεωριών, αλλά φυσικά τις εφαρμόζει στην ανάλυση τόσο των επιμέρους γλωσσών όσο και της γλώσσας ως συνόλου. Το ζήτημα των δύο αυτών όρων δεν θα αντιμετωπιστεί εδώ, μια και πρόκειται για ένα ευρύτερο θέμα, το οποίο αφορά διάφορες επιστήμες που έχουν αυτή τη διττή διάσταση: στις ενότητες που ακολουθούν θα διατυπωθούν ορισμένες σκέψεις και προτάσεις για την απόδοση όρων του χώρου της Σημασιολογίας και των σημείων επαφής της με τη Σύνταξη και την Πραγματολογία.

2. Όροι

2.1. Aspect

2.1.1 Ποιόν ενεργείας - τρόπος ενέργειας - όψη - άποψη

Οι τέσσερις αυτοί όροι έχουν χρησιμοποιηθεί κατά καιρούς στην ελληνική βιβλιογραφία για να αποδόσουν τον διεθνή όρο *aspect* στις διάφορες μορφές του. Ο όρος αυτός με τη σειρά του αποτελεί απόδοση του ρωσικού *вид*. Πρόκειται για τη γραμματική κατηγορία η οποία στην Ελληνική εκφράζεται από την αντίθεση μεταξύ των δύο θεμάτων του ρήματος, του ενεστωτικού και του αοριστικού (πρβλ. *έγραφα* έναντι *έγραψα*)¹. Ένας από τους πιο διαδεδομένους ορισμούς της γραμματικής αυτής κατηγορίας είναι ο εξής (Comrie 1976 [βλ. υποσ. 1], σ. 5):

Aspects are different ways of viewing the internal temporal constituency of a situation. (Τα aspects είναι διαφορετικοί τρόποι θεώρησης της εσωτερικής χρονικής σύστασης μιας κατάστασης).

Και μόνο αυτός ο ορισμός υποδηλώνει ότι η πραγματική, αντικειμενική, χρονική σύσταση μιας κατάστασης δεν είναι δεσμευτική ως προς το aspect: υπάρχει η δυνατότητα διαφορετικών τρόπων θεώρησής της. Αυτό γίνεται ακόμη πιο φανερό από τους ορισμούς των δύο υποδιαίρέσεων της, *perfective* και *imperfective* (Comrie, ό.π., σ. 16):

Η *perfectivity* δηλώνει τη θεώρηση μιας κατάστασης ως ενιαίου γεγονότος, χωρίς διάκριση των επιμέρους φάσεων που την αποτελούν,

1. Οι απόψεις δίστανται σχετικά με το αν υπάρχει και τρίτο είδος, το οποίο εκφράζεται από τον Παρακείμενο, το θέμα όμως δεν θα μας απασχολήσει εδώ, καθώς δεν επηρεάζει άμεσα το ζήτημα της ορολογίας. Για σχετικές πληροφορίες βλ. π.χ. Comrie, B. 1976, *Aspect*, Cambridge University Press, σσ. 52-65, Μόζερ, Α. 1994, *Ποιόν και απόψεις τον ρήματος*, Αθήνα: Παρουσία, σσ. 49-52, Κλαίρης, Χ. & Γ. Μπαμπινιώτης 1999, *Γραμματική της Νέας Ελληνικής*, Δομολειτουργική-Επικοινωνιακή, τ. 2, *Το Ρήμα*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σσ. 76-78.

ενώ το *imperfective* αποδίδει ιδιαίτερη προσοχή στην εσωτερική δομή της κατάστασης.

Είναι φανερό ότι πρόκειται για κατηγορία που εμπεριέχει ένα βαθμό υποκειμενικότητας, όπως αποδεικνύεται από τη δυνατότητα, η οποία υπάρχει αρκετά συχνά, χρήσης και των δύο τύπων για την ίδια αντικειμενική ενέργεια ή κατάσταση:

Χτες δούλευα όλο το πρωί - Χτες δούλεψα όλο το πρωί

Από τις αποδόσεις που έχουν προταθεί κατά καιρούς, οι όροι *όψη* και *άποψη* είναι εκείνοι που φαίνεται να αποδίδουν καλύτερα την έννοια: είναι άλλωστε εκείνοι που αποτελούν μετάφραση του όρου *aspect*. Οι όροι *ποιόν ενεργείας* και *τρόπος ενέργειας* παραπέμπουν σε αντικειμενικά χρονικά χαρακτηριστικά της ενέργειας ή κατάστασης που εκφράζει το ρήμα: διάρκεια (μεγάλη-μικρή-στιγμιαία), συνέχεια ή ασυνέχεια, μοναδικότητα ή επανάληψη, κανονική ή τυχαία επανάληψη. Στην πραγματικότητα άλλωστε αποτελούν απόδοση του γερμανικού *Aktionsart*, το οποίο έχει επικρατήσει στη σύγχρονη διεθνή βιβλιογραφία να σημαίνει ακριβώς την αντικειμενική εσωτερική χρονική σύσταση του γεγονότος, με κύριες υποδιαιώσεις αυτές που αναφέρθηκαν εδώ. Χρησιμοποιείται δηλαδή για να ονομάσει το *λεξικό* *ποιόν ενεργείας*, μιας λεξικής και όχι γραμματικής κατηγορίας, η οποία βεβαίως εμπλέκεται και στην επιλογή της άποψης (βλ. π.χ. Μόξερ 1994, *Ποιόν και απόψεις του ρήματος*, Αθήνα: Παρουσία, σσ. 72-131) αλλά δεν ταυτίζεται με αυτήν.

Μεταξύ των όρων *όψη* και *άποψη*, ο δεύτερος (ο οποίος προτάθηκε από τον Σ. Καρατζά (1978) στη μετάφραση της *Νέας Ελληνικής Γλώσσας* του Α. Mirambel, Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη) φαίνεται να είναι ο προτιμότερος, επειδή ακριβώς είναι εκείνος που εμπεριέχει την έννοια της υποκειμενικότητας και επιπλέον παρουσιάζει το πλεονέκτημα μιας σχετικής αμφισημίας: μπορεί να σημαίνει είτε τον *τρόπο θέασης*, την *οπτική γωνία* του θεατή, είτε την *πλευρά*, την *όψη* ενός πράγματος, όπως αυτό γίνεται αντιληπτό από τον θεατή.

Ο όρος *άποψη* διαθέτει επιπλέον το για πρακτικούς λόγους καθόλου ευκαταφρόνητο πλεονέκτημα ότι μπορεί να σχηματίζει παράγωγα, συγκεκριμένα το επίθετο *αποψιακός-ή-ό* και το επίρρημα *αποψιακά*.

2.1.2 Τέλειο-ατελές, συνοπτικό-μη συνοπτικό

Οι υποδιαιώσεις της άποψης, *perfective* και *imperfective*, στην παραδοσιακή γραμματική αποδίδονται, μόνο βέβαια σε σχέση με τους δύο μέλλοντες της Νέας Ελληνικής, όπου η διάκριση είναι απαραίτητη, με τα *στιγμιαίος* και *διαρκής* αντίστοιχα. Οι ονομασίες είναι ατυχείς και παραπλανητικές, μια και καμία από τις δύο αυτές ιδιότητες δεν είναι ικανή ούτε αναγκαία συνθήκη για την πραγμάτωση των αντίστοιχων κατηγοριών· πρβλ. τη χρήση του «διαρκούς» για στιγμιαία γεγονότα (*Την ώρα που πατούσα το διακόπτη, χτύπησε το τηλέφωνο*) ή του «στιγμιαίου» για γεγονότα μεγάλης διάρκειας (*Ο Σεφέρης έζησε αρκετά χρόνια στην Αγγλία*). Στις πιο σύγχρονες αναλύσεις και γραμματικές έχουν αντικατασταθεί από τους όρους *τέλειο* και *ατελές*, ενώ στη Μόξερ (ό.π.) προτείνονται τα *συνοπτικό* και *μη συνοπτικό*. Οι τελευταίοι είναι ίσως οι πιο ακριβείς, δεδομένου ότι το *perfective*

βλέπει το γεγονός συνοπτικά, χωρίς να ενδιαφέρεται για τις επιμέρους φάσεις ή για την εξέλιξή του, ενώ το *imperfective* το βλέπει ακριβώς στην εξέλιξή του, «από μέσα», όπως χαρακτηριστικά λέει ο Comrie, εν τω γίνεσθαι· η διατύπωση *μη συνοπτικό* μάλλον αποδίδει το γεγονός ότι το *imperfective* μπορεί να "βλέπει" με διαφορετικούς τρόπους την εσωτερική χρονική διάρθρωση: ως κάτι το σύνθετο (αορίστως επαναλαμβανόμενο, δηλαδή περιοδικό, με διακοπές) ή ως κάτι το συνεχές, το οποίο με τη σειρά του μπορεί να παρουσιάζει διακριτές φάσεις ή να εκτείνεται απλώς στο χρόνο χωρίς να μεταβάλλεται· το μόνο κοινό χαρακτηριστικό που παρουσιάζουν όλες αυτές οι οπτικές γωνίες είναι ότι δεν είναι συνοπτικές. Το ζεύγος αυτών των όρων παρουσιάζει, τέλος, το πλεονέκτημα ότι ορίζει ολόκληρη την κατηγορία βάσει ενός χαρακτηριστικού, το οποίο μπορεί να λάβει θετική ή αρνητική τιμή (*≠ συνοπτικό*), πράγμα που δίνει τη δυνατότητα ευκολότερης τυποποίησης.

Οι πιο διαδεδομένοι όροι *τέλειο* και *ατελές*, πάντως, αν και περικλείουν τον κίνδυνο να δημιουργήσουν την εντύπωση ότι η τέλεια όψη χρησιμοποιείται για γεγονότα που έχουν ένα τέλος ενώ η ατελής για γεγονότα που δεν έχουν ολοκληρωθεί, πράγμα που δεν ισχύει (βλ. π.χ. *Το βιβλίο αυτό το έγραφε επί τρία χρόνια, αλλά τουλάχιστον το τελικό αποτέλεσμα ήταν πολύ ικανοποιητικό*), είναι ίσως πιο εύχρηστοι, υπό την προϋπόθεση ότι ορίζονται με ακρίβεια, καθώς δεν απαιτούν τη χρήση σύνθετου όρου, διατηρώντας συγχρόνως την αντωνυμικότητα που είναι απαραίτητη καθώς και τη δυνατότητα της τυποποίησης (*≠ τέλειο*).

2.2. Σημασιολογικό/λεξιλογικό πεδίο (Wortfeld/semantic field)

Η έννοια του *Wortfeld* ήταν επινόηση του Γερμανού γλωσσολόγου Trier, και σημαίνει το σύνολο σημασιολογικά συγγενών λέξεων και εκφράσεων, μέσα στο οποίο παίρνουν τη σημασία τους οι λέξεις στην κάθε γλώσσα. Πηγάζει από τη θεμελιώδη διδασκαλία του Δομοισμού, σύμφωνα με την οποία η σημασία δεν είναι κάτι που καθορίζεται από την εξωτερική πραγματικότητα, αλλά αποτελεί σύστημα το οποίο δημιουργεί η κάθε γλώσσα ανάλογα με τον τρόπο με τον οποίο κατηγοριοποιεί την πραγματικότητα ή μάλλον τον κόσμο. Η επισήμανση αυτή είναι εξαιρετικά χρήσιμη, καθώς εξηγεί τις συχνές αναντιστοιχίες που υπάρχουν στη σημασία των «αντίστοιχων» λέξεων σε διαφορετικές γλώσσες και συνακόλουθα τη δυσκολία της εκμάθησής του λεξιλογίου των ξένων γλωσσών και της μετάφρασης και ως εκ τούτου χρησιμοποιείται ευρύτατα στη διδασκαλία του λεξιλογίου. Παρόλο όμως που πρόκειται για πεδία τα οποία απαρτίζονται από λεξιλογικά στοιχεία, η ονομασία *σημασιολογικό πεδίο* (απόδοση του αγγλικού όρου *semantic field*) είναι προτιμότερη από τον όρο *λεξιλογικό πεδίο*, γιατί τονίζει το γεγονός ότι ο συνεκτικός κρίκος των λέξεων που περιέχονται στο πεδίο είναι η σημασία τους και όχι, π.χ., οι μορφολογικές ή συντακτικές τους ιδιότητες. Καταλληλότερος όμως θα ήταν ο τύπος *σημασιακό πεδίο*, καθώς τα μέλη του συνόλου διέπονται από σημασιακές σχέσεις, σχέσεις δηλαδή *σημασίας* και όχι *σημασιολογίας*.

2.3. Reference-anaphora

Η συνύπαρξη των δύο αυτών όρων στη Γλωσσολογία δεν είναι παρά μία από τις εκφάνσεις ενός φαινομένου που αποτελεί μία από τις πηγές μεγάλης σύγχυσης στην ελληνόφωνη επιστημονική κοινότητα. Πρόκειται για τις περιπτώσεις κατά τις οποίες, για να ονομαστούν δύο έννοιες συγγενικές, αλλά διακριτές, υιοθετούνται στην ορολογία δύο λέξεις που σημαίνουν το ίδιο πράγμα, αλλά προέρχονται από την Ελληνική και τη Λατινική (πρβλ. την περίπτωση των *acoustic* και *auditory phonetics* που αναφέρθηκε στην Εισαγωγή). Η Ελληνική είναι αναγκασμένη να καταφεύγει στη χρήση συνωνύμων όπου αυτό είναι δυνατόν, αλλά το πρόβλημα γίνεται οξύτερο όταν δεν υπάρχουν συνώνυμα, πράγμα που συμβαίνει στην περίπτωση που μας απασχολεί. Οι δύο αυτές έννοιες αποδίδονται με τον όρο αναφορά, με αποτέλεσμα να δημιουργείται σύγχυση, καθώς πρόκειται για δύο σαφώς διακριτές έννοιες.

Αναφορά₁ (reference) ονομάζεται η διαδικασία μέσω της οποίας καθορίζεται για τι γίνεται λόγος, ποιες είναι δηλαδή οι οντότητες (οποιοδήποτε δυνατόν κόσμου) στις οποίες αναφέρεται μία πρόταση. Πραγματοποιείται κυρίως μέσω των ονομάτων, σε συνδυασμό με ό,τι τα προσδιορίζει, δηλαδή μέσω των ονοματικών φράσεων.

Το σπίτι του Πέτρου είναι στη Νάξο.

Τα παιδιά πήραν τα ποδήλατα κι έφυγαν.

Η αναφορά₂ (anaphora) είναι η λειτουργία που καθορίζει την αναφορά₁ (reference) μιας πρότασης ή μιας φράσης μέσω της σύνδεσης με μια προηγούμενη αναφορά₁. Το πιο συνηθισμένο μέσο που χρησιμοποιείται είναι οι αντωνυμίες:

Η Ελένη_i γνώρισε τον Πέτρο_j στη Νάξο. Αυτός_j της έμαθε να φτιάχνει αχινোসαλάτα. Η αλήθεια είναι ότι η συνταγή του_j είναι α-ξεπέραστη.

Η αναφορά₂ μπορεί να γίνει και όταν η σχετική οντότητα δεν έχει αναφερθεί ακόμη:

Αυτό μόνο θα σου πω: μην κανείς τίποτα αν δεν πάρεις επίσημη έγκριση².

Για το είδος αυτό της αναφοράς χρησιμοποιείται στη διεθνή βιβλιογραφία ο όρος *cataphora*, πλασμένος κατ' αντίθεση προς το *anaphora*. Στο Μόξερ, Α. & Σ. Μπέλλα "Παρελθόν, παρόν, οριστικότητα και παρακείμενος"³ προτείναμε τον όρο επαναφορά για την απόδοση του *anaphora*, με το επιχείρημα ότι αποδίδει με δια-

2. Το παράδειγμα που παρατίθεται εδώ είναι, με αυστηρά κριτήρια, παράδειγμα κεμενικής δείξης μάλλον παρά αναφοράς₂, μια και το αντικείμενο αναφοράς του αυτό είναι ένα τμήμα κεμμένου και όχι μία οντότητα του κόσμου. Η πραγματική *cataphora* όμως είναι σπάνια και ένα κατατοπιστικό παράδειγμα θα απαιτούσε εκτενή ανάλυση του περιεχόμενου· άλλωστε η διάκριση μεταξύ αναφοράς και κεμενικής δείξης δεν γίνεται από όλους τους συγγραφείς.

3. Στο Κατσιμαλή, Γ., Α. Καλοκαιρινός, Ε. Αναγνωστοπούλου & Ι. Κάππα, 2003, 6^ο Διεθνές Συνέδριο Ελληνικής Γλωσσολογίας. Ρέθυμνο: Εργαστήριο Γλωσσολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης. (cd-rom).

φάνεια το γεγονός ότι πρόκειται για μια δεύτερη, τρίτη κλπ. αναφορά στην ίδια οντότητα, η οποία επαναφέρεται χωρίς βέβαια να αναφέρεται ρητά. Παρουσιάζει επίσης το πλεονέκτημα ότι επιτρέπει τη δημιουργία ενός εξίσου διαφανούς αντίθετου όρου για την απόδοση του πολύ κακόηχου στα Ελληνικά *cataphora*: πρόκειται για το *προαναφορά*, το οποίο αναγνωρίζεται αμέσως ως αντίθετο του *επαναφορά* και το οποίο δηλώνει με σαφήνεια ότι πρόκειται για μία προκαταρκτική αναφορά κάποιου πράγματος το οποίο θα αναφερθεί ολοκληρωμένα στη συνέχεια.

2.4. Speech acts-locutionary, illocutionary, perlocutionary

Speech acts ονόμασε ο Austin όλες τις επικοινωνιακές πράξεις που επιτελεί ο άνθρωπος μέσω της γλώσσας⁴. Η βασική του αρχή ήταν ότι κάθε τι που λέει ο κάθε άνθρωπος δεν αποτελεί απλώς δείγμα ομιλίας, αλλά πράξη, και μάλιστα πράξη με συγκεκριμένο στόχο. Μεταξύ των δύο πιο διαδεδομένων ελληνικών αποδόσεων (πράξεις ομιλίας-λεκτικές πράξεις) διαφανέστερος είναι ο δεύτερος, λόγω της πολυσημίας της γενικής στην Ελληνική, η οποία καθιστά δυσκολότερα αντιληπτό τον πρώτο. Μας αφήνει βέβαια με το πρόβλημα της διάκρισης μεταξύ των *speech act* και *locutionary act*, η οποία θα αντιμετωπιστεί στη συνέχεια. Σοβαρότερη ακόμη δυσκολία παρουσιάζει η απόδοση των όρων *locution*, *illocution* και *perlocution*, οι οποίοι αποδίδουν τα τρία επίπεδα της κάθε λεκτικής πράξης ή τις τρεις διαφορετικές πράξεις που εκτελεί ταυτόχρονα ο ομιλητής σε κάθε λεκτική πράξη. Το βασικό πρόβλημα προέρχεται από το γεγονός ότι και στα Αγγλικά είναι μάλλον δυσνόητοι: οι δύο άλλοι όροι είναι κατασκευασμένοι περίπου ως λογοπαίγνια βάσει του *locution*, που σημαίνει την γλωσσική έκφραση ή διατύπωση. Η αντίθεση *locution-illocution* εκφράζει τη διάσταση που είναι δυνατόν να υπάρχει ανάμεσα στη μορφή ενός εκφωνήματος και την κυριολεκτική του σημασία από τη μία μεριά και στην πρόθεση του ομιλητή από την άλλη, η οποία διαφαίνεται χάρη στο (γλωσσικό και εξωγλωσσικό) περιβάλλον. Ένα εκφώνημα όπως π.χ., το

- Δεν κάνει τρομερό κρύο εδώ μέσα;

το οποίο έχει τη μορφή ερωτηματικής πρότασης, μπορεί ανάλογα με το περιβάλλον και την κατάσταση να λειτουργεί πράγματι ως ερώτηση, αλλά και ως απόφαση (περιγραφή μιας κατάστασης) ή και ως παράκληση («Ας κλείσει κάποιος το παράθυρο!»).

Perlocution ή *perlocutionary act* ονόμασε ο Austin την επίδραση που έχει στον ακροατή η λεκτική πράξη, την (αντί)δραση στην οποία τον οδηγεί. Στην περίπτωση του εκφωνήματος και της κατάστασης που αναφέρθηκε, μία πιθανή τέτοια επίδραση θα ήταν το κλείσιμο του παραθύρου από τον ακροατή.

Έχουν γίνει ήδη διάφορες μεταφραστικές προτάσεις. Οι τρεις πιο πρόσφα-

4. Austin, J. L. 1962, *How To Do Things With Words*. Oxford: Oxford University Press.

τες⁵ επιχειρούν τη μεταφορά στην Ελληνική του παιχνιδιού με τις μεταμορφώσεις του βασικού όρου· προτείνουν τα εκφωνητικές, προσλεκτικές, δια-λεκτικές πράξεις, λεκτικές, ενδολεκτικές, περιλεκτικές πράξεις και λεκτικές, ελλεκτικές, απολεκτικές πράξεις. Δεδομένης της εγγενούς δυσκολίας των υπό εξέταση όρων, οι αποδόσεις δεν είναι καθόλου κακές· διατηρούν όμως και τον δυσπρόσιτο χαρακτήρα των πρωτοτύπων τους.

Μία προγενέστερη πρόταση⁶ ακολουθεί διαφορετική γραμμή: καταθέτει τους όρους *λεκτική ενέργεια* και *λεκτική δράση* για τα *locutionary act* και *illocutionary act* αντίστοιχα (δεν γίνεται συζήτηση -και επομένως δεν υπάρχει απόδοση- για τον όρο *perlocutionary act*)· η ιδέα είναι καλή, γιατί μεταφέρει την αντίθεση στο δεύτερο συνθετικό, αποφεύγοντας τη γνωστή για τις δυσκολίες της μεταφοράς λογοπαγνίων από τη μια γλώσσα στην άλλη. Στην νεότερη αγγλόφωνη βιβλιογραφία άλλωστε προτιμώνται οι όροι *locutionary act*, *illocutionary force* και *perlocutionary effect*, πράγμα που σημαίνει ότι δίνεται περισσότερη έμφαση στη διαφοροποίηση των τριών πλευρών της λεκτικής πράξης ως προς τη φύση τους -η πρώτη είναι η αντικειμενική, υλική θα μπορούσε να πει κανείς, πράξη (act), η δεύτερη το μη ρητά διατυπωμένο περιεχόμενο, η πρόθεση του ομιλητή, η οποία κατά κανόνα ερμηνεύεται εύκολα από τον ακροατή (force) και η τρίτη η επίδραση που έχει η πράξη στον ομιλητή, το αποτέλεσμα που προκύπτει (effect).

Καθώς η αδιαφάνεια των αρχικών όρων επιτείνεται κατά τη μεταφορά τους στην Ελληνική, η μεταφορά της αντίθεσης στο δεύτερο σκέλος του όρου χαρίζει κατ' αρχήν περισσότερη σαφήνεια· το ζήτημα όμως περιπλέκεται από την ανάγκη απόδοσης και του όρου *perlocutionary act/effect*. Ακολουθώντας το ίδιο πνεύμα θα μπορούσε κανείς να προτείνει τον όρο *λεκτική επίδραση*. Επειδή μάλιστα αφ' ενός η αντίθεση *δράσης-επίδρασης* μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα κατανόησης και αφ' ετέρου η αντίθεση *ενέργειας* και *δράσης* στην καθημερινή τους χρήση δεν είναι τόσο σαφής, θα μπορούσε η *illocutionary force* να αποδοθεί ως *λεκτική ισχύς*. Η εικόνα, σύμφωνα με την πρόταση αυτή, θα διαμορφωνόταν ως εξής: οι τρεις διαστάσεις της *λεκτικής πράξης* θα ήταν η *λεκτική ενέργεια*, η *λεκτική ισχύς* και η *λεκτική επίδραση*.

Μία εναλλακτική πρόταση για την απόδοση των πρώτων συνθετικών (*locutionary-illocutionary-perlocutionary*) θα ήταν τα *λεκτική-προσλεκτική* και *υπερλεκτική* αντίστοιχα. Το *προσ-* του *προσλεκτική* (όρου που έχει ήδη προταθεί στη βιβλιογραφία, βλ. υποσ. 4) αποδίδει το γεγονός ότι πρόκειται για μια διάσταση πρόσθετη σε εκείνη της κυριολεκτικής σημασίας, ενώ το *υπερ-* του *υπερλεκτική*

5. Φιλιππάκη-Warburton, E. 1992, *Εισαγωγή στη Θεωρητική Γλωσσολογία*. Αθήνα: Νεφέλη, Μπίστης, Α. & Χ. Χρόνης 2003, μετάφραση του Austin 1962, *Πώς να κάνουμε πράγματα με τις λέξεις*, Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» και Α. Καλοκαιρινός 2000, *Σημειώσεις Σημασιολογίας*, Ρέθυμνο (πανεπιστημιακές σημειώσεις) αντίστοιχα.

6. Μπαμπινιώτης, Γ. 1985, *Εισαγωγή στη Σημασιολογία*, Αθήνα.

αποδίδει το γεγονός ότι πρόκειται για μία διάσταση του εκφωνήματος που "ξεπερνά" τη γλώσσα και περνά στη δράση. Οι τρεις αυτοί όροι θα μπορούσαν να συνδυαστούν και με τα δεύτερα συστατικά που ήδη προτάθηκαν, δίνοντας τα *λεκτική ενέργεια*, *προσλεκτική ισχύς* και *υπερλεκτική επίδραση*.

3. Επίλογος

Ο χαρακτήρας του άρθρου δεν προσφέρεται για τη συναγωγή συμπερασμάτων. Οι προτάσεις που κατατέθηκαν εδώ είναι, ακριβώς, προτάσεις: ελπίζεται ότι, και αν δεν γίνουν αποδεκτές, θα οδηγήσουν τουλάχιστον σε σχετική συζήτηση, με πιο ικανοποιητικά αποτελέσματα. Ελπίζεται επίσης ότι η σύντομη ανάλυση που προηγήθηκε έδειξε τη σημασία της διαφάνειας για την ορολογία και ότι μπορεί έτσι να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για ένα θέμα που αξίζει να αντιμετωπίζεται με σοβαρότητα και προσοχή.